

Weljekset.

Mutelo.

Kertoeli

— l — b — s.

H. J. Gummerus

Helsingissä,

P. Th. Stolpen kustannuksella.

Weljekset.

Mutelo.

Kertoeli

—1 —b —s.

Karl Jak. Gummerus

Helsingissä,
Suomalaisen Kirjall. Seuran kirjapainossa, 1862.

P. Th. Stölvén kustannuksella.

1979

1979

Imprimatur: C. R. Lindberg.

1-1-1

1979

1979

1979

Weljekset.

Tarina.

I.

Kuin joskus satut, Suomalainen, kävelemään Pietarisaaren kirkkomaalla, niin silmäile itäpuolelle kirkkoa, seisahda ja ajattele — „kukahhan tuollekin suurelle koirulle ruumiillaan höyötettä antaa?“ Mene sitten lähemmäksi, kaima koirun juurella tuuman maahan, pyhi pois multa ja hautaa merkitsevä kivi kohtaa sinua ja sana sattuu silmiisi; sana joka tietä antaa kutka juurten alla lepäävät, sana: Weljekset. Sinä et' wiisastu, sinä et' osaa aawistaa kutka nää weljekset ovat. Sinä katselet kiveä, se on homehtuneena, röhmäinen. Sinä ajattelet: Ei rikkaus tuota rakensanut, ei sukulaiset kiveä maahan lätkenyt; ja sinulla on oikeen. Kivi on toista sataa ajastaitkaa paikansa pitänyt, toista sataa ajastaitkaa peittänyt suuren salaisuuden, — Anna heidän rauhassa lewätä, älä ilmoita salaisuutta, joka jo homehen alla taltuu; niin taidat sanoa, tahi wiekoittelee sinua uteliaisuus ja sinä kysyt — kutka nää ovat, nämät weljekset?

Kewät=lumi sulaa jo Ebba Brahen raunioissa, istu kysyjä ja kuuntele, minä tahdon sinulle salaisuuden ilmoittaa.

Iso-wihan aikoin palatkaamme. Maamme oli suru-hunttuun puettu. Kauppamies Anströmin talossa oli hirveä rähinä ja hyppy. Kaikki jotka paeta saattivat, seisovat walmiina jo, kartanolla odottaen isäntää, joka vielä katseli kamarissaan, ettei mitään jäisi. Nää odottawat olivat: waimonsa, Hanna hänen tyttärensä, Elias ja Uato, ottopojat, joittenka kaswatuksesta kauppamies oli tähän saakka murheen pitänyt. Elias oli jo täyttänyt 13 vuotta ja Uato, jo yli kahdenkymmenen, oli vuotta ennen saanut nimismies-wiran Pietarsaaressa; näitä paitsi oli pako-tuumaassa monta muuta asukasta kaupungiista, joittenka seassa kauppamies Jöström on mainittawa, koska hänen toimella paatti, jonka oli pako-wäen yli meren wieminen, jo rannalla odotti. Wihdoin tuli Anström ja itku silmin lähtiwät nyt rannalle.

Pojat! sanoi kauppamies paatista rannalle seisowille Eliakselle ja Uatolle, pojat! jos meri meitä hukuttaa, jos aallot meitä sywyhteen kätkee, niin jääkät hyvästi; rakastakat toisianne, niinkuin tähän asti petoksetta, sotikaat uutterasti wihollisia vastaan, jos tila sen teille suopi, — rakastakaatte toisianne, sanon vielä ferran, waan enemmän kuin toisianne, rakastakaatte isänmaatamme, rakastakaatte kuolema hetkeen asti — —

Pojat seisoiwat käsikädessä, kynnelfilmissä kuunnellen isänsä puhetta ja kuin viime sana oli hiljentynyt katsellen paattia, joka hiljaisesti tuulen täyttämä purjeella rannalta ulappaa haki. Vielä kauwan, kuin paatti jo oli näkyviestä kadonnut, seisoiwat he samalla paikalla, käsi kädessä katsellen pilvien kulfua taiwaalla.

Elias ja Aato oliwat weljekset; sama äiti oli heitä synnyttänyt, sama isä heitä sittänyt, sama rakkauts oli nuoruudesta juurtunut molempain sydämiin. Köyhyyks oli heitä kohdannut elämänsä aamulla, kuolema käynyt heidän kodossansa ja net ainoat, joita toisiansa enemmän rakkastiwat — isänsä ja äitinsä oli kuoleman enkeli samalla hetkellä hautaan saattanut. Silloin oli Anströmi haudalla kuulut orpojen walituksesta, ja isänsä hautauspäivänä söiwät weljekset ensikerran armo-pöydällä. Kauppiamies oli ollut heille isä, isän rakkaudella heitä kasvattanut, äitin rakkaudella oli samasta hetkestä waimonsa heitä kohdellut, sisaren helleydellä oli Hanna — kauppiamiehen ainoa tytär — heidän kanssa lapsuudesta leikkiä laskenut.

Nyt oli ajat muuttuneet. Yliopistossa, jossa Elias jo oli käynyt kaksi vuotta, oli sama tyhjyys kuin koko maakunnassa. — Tyhjyys! sillä tyhjät oliwat talot, metsä ja pako kaikki korjannut — ja missä elämä henki löytyi, siinä kuultiin walitusts ja surun surkea huuto. Kaikki jotta paeta taissiwat, hakiwat

piilopaikan. Kauppamies Anströmin talossa ei kukaan paennut; isäntä ei tahtonut maatansa jättää; waan waara eneni, päivä päivästä, ja wihdoin päätti ukko muuttaa majaan ja Ruotsissa hakea turvaa. Elias ja Aato päättivät jäädä talon sekä maan — isän maan puollustukseksi ja päätöksensä oli lujaa, lujaa kuin kallio, jota ei tuuli eikä myrsky voi kaataa. — —

Nyt olivat weljekset seuranneet kaswatus-wanhempiansa paattiin, he olivat nähneet paatin taiwaan rannalla katoaman, — nyt seisoiwat he yksin, nyt olivat he toistensa turwana.

— Weljeni — sanoi Aato — tule! työ odottaa; suru ei auta.

— Niin on, — huokasi Elias, — niin on, menään! jätetään meniät Jumalan haltuun!

Waan takanansa kuului huokaus!

— Kuka siellä, — sanoi Aato ja käänsi päätänsä kohdalle josta huokaus, wäen keskeltä kuului; kuulinko oikeen, niin on Maria seuranut meitä, sillä Marian oli huokaus, niin ei kukaan tunne kuin hän, niin ei kukaan rakasta tätä rakastettawaa isänmaata kuin tuo nöyrä-päinen, hullu tyttö! Maria, — sanoi hän, ja meni tytön luo — Maria mitä tuumaat, mitä näet?

— Surua, surfeutta . . . ne meniwät . . . ne tulewat . . . ja ne tuowat . . . waan mitä ne tuowat, sen tietää Jumala . . . ne tuowat . . . ja ka-

malalla äänellä kuisutti tyttö Aaton korvaan . . .
ne tuovat kirouksen.

Tyttö oli hullu, — hullu, siitä päivästä jona hän unessa oli nähnyt rakastetun ylkänsä kaukana Venäjässä kaatuwan — hullu, mutta kumminki tuntui Aaton sydämessä, kun olisi miekka sen läpi käynyt. Hän huokasi nyt itse ja Jumala kuuli rukouksen: Salli Herra tytön ennustuksen hulluudeksi.

— Tule! — sanoi Elias.

— Menkää . . . menkää . . . rakastakaat toisianne, minäkin olen rakastanut — kuolema wei minun rakkauteni, ha . . ha . . ha . . rakastakatte . . vihaksi rakkaus muuttuu — weli werensa weljen miekalla wuodattaa.

— Kuuletko mitä tyttö sanoo? — kysyi Elias.

— Kuulen, waan hän on hullu, — wastasi Aato, ehkä kaswonsa waaleus kyllin näytti miten sanat olivat koskeneet.

Weljet lähtiwät.

— Ha . . ha . . ha! — nauroi hullu, — menkää, tuleehan vielä päivä, jona aurinko paistaa kun nytkin taiwaalla . . . waan tuleehan päivä jona syntymä-päivääne firootte . . . ha . . ha . . ha!

Nämät weljekset, joita näet käwewän pitkin kätua, olivat pulskat miehet. Posket punaiset, otsat rypyttä, rehelliisyyttä merkitsewät, silmät firikkaat, taiwaan siniwäriset; warreltansa suorot kuin kuusi metsänsä, olivat he komeat katsella. He menewät nyt

työhönsä takasin, Aato firjoitus-pöydälleen ja Elias firjoihinsa. Me emme heitä seuraa, sillä merellä aaltojen keskellä häilyy paatti — ja paattia me tahdomme seurata.

II.

Json wihan aika on vielä maineen kautta Suomalaisen muistossa. Tää armas maa oli siihen aikaan aiwan toisellainen kuin nyt. Miisä sinä lukiani nyt istut, sinä oli 1713 kentiesi vielä newa ja synkkä sydänmaa, ja jos talo-rakennuskin siellä täällä löytyi, niin oli se kumminkin näinä vuosina, ainakin rantamaille jätetty, sillä Wenäläiset täyttivät maakunnan, marseivat paikasta paikkaan ja mistä eivät ihmiset olleet pakoon lähteneet, sinä nähtiin, wihollisten kulettua, werta ja ruumiita. Ja miisä yksii eli toinen uuttera poika uskalsi ruweta wastahynttä panemaan, sinä näkyi susien käyntöä, sinä sawusi kylät ympärillä, sinä, niinkuin Olikannuksessa, Hanfinewan ja Räätyän kyläin wälillä, latoon nauhoilla isketty tyttö raiskattuaan kuolema kiuuisa käppyröittä. Pellot, josta nyt elantaasi saat, olivat siihen aikaan nurmikaswoissa, pahnatut wihollisten askeleilta; sana-suoralla, Suomen maa oli näinä vuosina kokonaan synkkä sydänmaa. Älä siis kummas-tele, että jokainen jolla wara oli haki meren toisella puolen turwansa. Turun akademia oli tyhjänä, rohweessorit, mitkä sen tehdä taitsivat, olivat paossa,

firkot olivat lufitut pyhinä, pappilat afumattomat, kofok pitäjät autiot; ja niinkuin muinen Hirmu-kuolema mustassa muodossa kulki Suomen poikki, mitään säästämättä, niin fainoin nyt ikään riensivät Wenäläiset, joka haaralta tähän onnettomaan maahan, jonka puolustajat eivät saaneet aluksi sitä puolustaa ja kuin viimein faiwat, Jfonkyrön kentällä uhrata henkensä maamme hywäksi — waikka weri-wuotonsa ei auttanut. Mutta miksi ferron minä näitä, miksi muistutuksillani waiwaan langenneita weljiämme — ei lewätköön he rauhasfa, jotka työnsä uskollisesti tefiwät.

Uamu-rusko koitti taiwaalla ja tywenneessä lepäsi laiwa, jossa pakolaiset unen helmassa makaawat. Yksi ainoastaan laiwan kannella käwelee, ukko harmaa-päinen wuosi-painosta fyttiristynyt; yksin hän katselee taiwasta, nousewaa aurinkoa ja hän huokaa Jumalallen, rukoilee maansa edestä, rukoilee asukasten edestä, rukoilee Eliaksen ja Naton edestä. Tämä ukko oli Pietarsaaren wanha kauppias Griffi Anström. Hän mietti Jumalan kummallisia töitä, hän surkutteli isänmaansa surkeaa onnettomuutta ja auringon ensi säteet näkewät firikkaan fyhneleen ukon silmästä putoawaan aawaan mereen.

— Nyt on sauwa katkaištu, — fanoi hän — Jumala maatansa unhottanut. Utteruus on Suomalaiisten powista kadonnut. Suomalaiset — ne totiset — owat Saksaan haudatut, ja heidän lapset

... he eivät huoli. — Ruotsalaiset wetävät poikiamme kuolemaan muilla mailla. — Voi onnetoin isänmaa . . .

Ukko oli sywiissä tuumiissa. Näin puheli hän itseksensä eikä hawainnut että Hanna, tyttärensä, seisoi selkensä taa. Rhyntel wierei tytönkin silmässä, kuin hän kuuli isänsä sanat, ne tekivät kipeää sydämessään — hän laskee kätensä ufon olalle ja sanoo wailittawalle äänellä: Isäni! vielä ei Suomi ole loppunsa nähnyt, koska tyttöjenkin powessa rakkaus palaa!

Ukko kääntää pätään ja sanoo huo'aten: Oi! jos olisi Jumala mulle suonut poikia — waan samassa muistaen Eliasta ja Atoa pysähtyy hän puheessaan. Hanna pyhkii pienoisella kädellään harmaat hiukset ufon filmiltä, katselee häntä wafawasti filmiin ja sanoo: Puhu isäni! mitä tahdot? heikko on tytön woima, waan ei niin heikko kuin luulet. Ukko suuteli häntä itku filmiin. — Sinä olet minun, — sanoo hän ja nostaa filmänsä kiitollisuudella taivasta kohden.

Neljä pittää wiikkoa festi matka. Ruoka=aineet oliwat loppuneet, kuin wihdoin paatti pääsi satamaan.

Rauppamies Anström oli Ruotsista nainut, ja oli miettinyt pakoon lähteissään suomerinsa taloon ottaa turwansa. Mutta tämä suoweri asui Malmarissa, kaukana meri=maasta, Ruotsin sisuksessa. Tuskin oli siis päässyt maalle, ennenkuin jo otti pit-

fittääkseen matkansa, päästäkseen mitä pikemmästi perille. Waan toisin oli hänelle sallittu.

Waimonsa, joka kiusauksillaan oli häntä, enemmän kuin pelko tai hätä, pakoon ajanut, sairastui tiellä Liden'issä ja nyt ei sopinut muu, kuin hiljaisuudessa kärsiwällisesti odottaa parantamistaan. Wieraassa, oudossa maassa tuli tämä odottaminen ufolle, jonka koko mieli ja sydän oli Suomessa, tuskaallisesti ja pitkästi. Hän kulki kesä-iltoina usein ympäri luulleen olevansa Suomessa, hän wanheni päivä päivältä ja kuin suowerinsa tuli sisartaan katsomaan, ei hän enään nuoruutensa ystävää tuntenut. Hän kuuli tuo tuostakin puhuttavan Suomesta, waan hän ei kuullut muuta kuin onnettomuutta; kuin joskus pakolaisten kanssa kirje Eliakselta tai Aaatolta tuli, huokasi ukko sitä awaten, hywin tietäen sen ei muuta kuin surua sisältävän — ja niin olisin enimmiten. Hanna, tuo korea hellä-sydäminen, ylewä neito istui päiväkaudet äitinsä wuoteella, waan hänenkin sydän oli kaukana Suomessa; siellä oli hän ajatuksillaan, kuin tauti sa- lei hetken lepoa sairaalle. Äitiään hän rakasti, rakasti hellästi ei ainoastaan sen wuoksi, että se oli äiti, waan paljota enemmän koska äiti oli itsessään ihmisenä rakastettava. Johanna Anström oli myöskin tavallisia waimoja ylewämpi, ehkä hän ei koskaan Suomeen rakastanut — ja mikä muukalainen — tai rakastaa sitä. — Hän ei koskaan ollut — ei nuoruudessaakaan — mikään kauneus, waan hänessä

asui korkeamielinen, kaunis sydän, joka ei lufenut waiwaksi seurata miestään rikkaasta kodostaan köyhään Suomeen. Nyt makasi hän kärsiwällisesti sairaus wuoteella.

Syys aurinko loiisti affunasta eräänä iltana sairaus-huoneessa. Sairas oli unesta wasta herännyt. Hän filmäili ympärilleen. Wuoteensa laidalla istui tyttärensä, jonka kauneuden jo yö-walwominen uhkasi kufiistaa.

— Hanna! — sanoi äiti — tee minulle mieleksi ja hae kylästä joku tyttö, joka walwoo wuoteeni wieresssä; minä näen ja tunnen että päiwäni ehtoolle raukee, waan wielä kestää woimani kenties wiikot; minun käy surkeaksi nähdä sinun waalenenwan. . . Hanna tee minulle mieleksi.

— Äitini! — wastasi tyttö, — kaswoni waalenee ja sydämmeni kuiwuu, ei senwuoksi että tässä istun päiwät ja yön walwoen, waan senwuoksi että Suomi on surkeassa tilassa. Gilän kirjeessä Eliakselta, luin miten päiwä päiwältä talot jää asuffaitta, miten kohta, kuin luontokappaleet Suomalaiset eiwät muita kuin itseään muista, miten isänmaani menee peri katoon ellei pikainen apu tule; senwuoksi äitini kaswoni waalenee . . .

— Sitä suurempi syh on minulla pyhntööni — sanoi äiti. — Hanna! jos minua rakastat, niin tee kuin olen sanonut.

— Jos se on teidän käsnyne niin tapahduoon.

III.

Talvi peitti jo walkealla huntullaan maan. Johanna Anströmin vuoteella istuvat miehensä, tyttärensä ja nuori 19 vuotinen erinomainen kaunis tyttö. Sairas nostaa sammuwaiset silmänsä taivaalle päin, laskee laihat kätensä yhteen ja huokaa.

— Miten on kanssasi? — kysyi miehensä.

— Nyt on loppu käsisssä, — sanoi sairaas matalalla äänellä.

— Suokoon Jumala, että minä saisin seurata sinua, — sanoo ukko ja lankeaa polwilleen peittäen käsillä kaswonsa.

— Ja minä! — sanoo Hanna sydämmessään, waikka ei huulet liikkuneet.

Kaunis tyttö laskee kätensä Hannan olalle ja sanoo: et' sinä ainakaan tahdo kuolla ja jättää minua?

Hanna puristaa tytön kättä; — Emma! — sanoo hän — mitä wasten minä soisin itselleni elon-aikaa, kuin wanhempani mullaassa makaawat?

— Mitä wasten? Entkö minä ole mitään sinulle?

— Emma! Emma! — toruji Hanna, — sinä tiedät, miten minä rakastan sinua!

Emma syleili Hannaa.

— Tulkaat tänne rakkaani, — sanoo sairaas, ja Hanna lankeaa polwilleen isänsä wiereen, waan Emma jäi seisomaan.

— Tule sinäkin tyttäreni! — rufoilee sairaas, ja Emma tuli. — Minun päiväni loppuwat, räpähkset

ovat luetut, minä kuolen; . . . kuin multa on peittänyt vangistuneet jäseneeni, niin palatkaat Suomeen takaisin. Sanokaat terwehykset Eliakselle ja Matolle; sanokaat, että minä olen heitä rakastanut . . . että minä odotan heitä haudan toisella puolen. — Uskäätkö, . . . rakas Erikkiini! kiitos sinulle hywyhdestäsi. . . . Sinä Hanna! pidä huolta isästäsi, hoida häntä, niinkuin olet minua hoitanut . . . rakasta Emmaa kuin sisartaasi, . . . Ja sinä Emma! pidä Hannan isää omama isänäsi — seuraa heitä Suomeen . . . Jumala siunatkoon teitä. . . . Mitä vielä olisi sanonut ei ihminen tiedä, esirippu putosi, henki oli majansa heittänyt ja ainoastaan ruumis oli jälillä.

Ulkona oli myrsky. Mustana juoksiwat pilwet idästä länteen, niinkuin olisimat tienneet, mikä suru, mikä murhe huoneessa oli, jonka yli kulkiwat. Suru oli Anströmin sydämessä, suru oli Hannan, suru oli Emman, ainakin näytti se siltä. Polwillaan he makasimat kuoleen edessä — makasimat kauvan.

— Siinä hän lepää! — huokasi ukko.

— Siinä hän lepää! — huokasi Hanna.

Emma itki kuoleen yli.

Mutta taidat jo kysyä kuka oli Emma? — Hän oli orpolapsi.

Hanna, kuin eräänä iltana, kuukausi ennen äitinsä kuolemaa, oli isänensä mennyt hakemaan siäistästään, tapasi Videnin pappilassa, johon ensiksi meni, kauniin kukoistawan tytön. Ennen ketään taloon kuuluwata

tawattuan oli hän Emmaa kohdannut. Hän oli puhunut asian sa Emmalle, ja tuskin puhuttuaan oli Emma hyleillyt ja suudellut häntä, luvaten itseään ystäväksensä ja sairaan hoitajaksi. Hanna suostui ilolla-mielin ja isänsä lasi siunauksella kätensä Emmaan päälle, sitte wasta kysyen kuka hän oli. Emma sanoi olewansa itä-Muotista, sodassa kaatuneen upseerin tytär, josta suosio-kirjeen kautta kohta vuotta tätä ennen oli tullut pappilaan, waan ei tässä miehistynyt oloaan, sillä sanoi hän: ystävää minä haen, helleydellä on minua kohtaaminen, waan täällä kaipaakaan minä molempia. Pastori waimonensa suostuivat ilolla Emmaan muuttoon, — sillä, — sanoi pastori kahden kesken Anströmille — tosiaan minä en tiedä kuka tuo tyttö on, hän ei tahdo puhua suwustaan, eikä myöskään sanoa isänsä sukunimeä; tuo — lisäsi pastori — ei itesään tee sinne eikä tänne, waan salaisuutta minä en kärsi; sillä minä olen kerran pahasti petetty; sitä paitsi on Emma usein uppi-niskänen, mahdanpa kohta sanoa pahakin. Tuffholman kaupungissa sanoo hän ainoan tätinsä eläwän taikka eläneen 2 vuotta tätä ennen. — Mutta kysyi Anströmi — mitenkä tuli hän teidän tyköne? — Pastori huokasi. Siitä on tulewassa kuussa 2 vuotta kuin ainoa lapseni, rakastettu Emmani tuli kotia Tuffholmasta, jossa oli tätinsä tykönä käynyt. Molemmat Emmat olivat tawanneet toisiaan jossa kuussa tanssissa ja siellä tulleet ystäviksi. Minun Em-

mani kotia tultuaan sai hän kohta kirjeen täältä Emmalta, että hänen äitinsä oli kuollut ja hän nyt yksin, orpo mailmassa. Samassa kirjeessä oli myös nöyrä pyyntö ystävänsä vanhemmille ottaa taloonsa mailmalta hylättyä. Luottaen Emmamme sanoihin, joka kiitti ystävänsä warsin erinomaiseksi, suostuimme me, ja tämä Emma tuli taloon. Ensimmäisen vuoden eli hän kuin hyvästi kasvatettu lapsi — ja lapsi oli hän myös — erkanemattomassa ystävyhdessä tyttäremme kanssa, waan — jos tämä oli kytjailus eli totuus sitä selwittäköön Jumala — kaikki muuttui. Iso Emma, niin ne eroitettiin toisistaan, sai eräänä aamuna kirjeen, jonka hän luettuaan tapa-turmassa jätti esiin, ja meidän Emmamme luki; samassa tuli toinen, näki kirjeensä toisen kädessä, waaleni ja sanoi hätä=naurulla: „Oletkos kummempata kuullut eläissäsä, tuon kirjeen lähetti ystäväni Tukholmasta näyttääksseen minulle miten eräs nuori tyttö taissi kuwittella, ehkä oli paha kuin paha henki; mutta annasta tänne se. Emma antoi kirjeen, josta ei sanonut saanaakaan ymmärtävänsä, toisena päivänä lankefi hän tautiin, joka kahden wiikon kuluttua lopetti elämänsä. Kuolema wuoteellaan rukoili hän että ottaisimme ison Emman hänen siaan tyttäreksemme — me lupasimme ja teimme niin. Waan Emmamme haudataan laskehtua oli toinen Emmakin kadonnut, ei ruumiillisesti, sillä sama muoto söi pöydältämme, waan hän oli kaiken niin muuttunut. Otto-lapsi oli tyttä-

renä paha ja itsepäinen — oli ja on sitä myöden ollut. — Minä tahdon antaa teidän tietää kaikki mitä minä hänestä tiedän, saatte sitten otta hänen jos tahdotte, sillä minun huonesani hän ei saa kuu-
fautta enään tuollaisena asua. Minä en tiedä mikä minulle wälistä tulee kuin muistan Emma-wainajani viimeistä terve-päivää ja tuota kirjettä, josta jo puhuin. Siinä on, olen itseseni sanonut, syvä salaisuus kätkössä . . ja . . mutta tehkääte niinkuin tahdotte.

Anströmi oli hämmästyksellä kuullut pastorin puhetta. Hän kyseli itseltään, miten niin nuori, niin erinomainen kaunis tyttö saattaisi olla niin kaks-lainen. Waan hänen täytyi luottaa pastorin sanoihin ja epäilemättä olisi Emma jäänyt pappilaan vielä, ellei hän pastorin puhuttua olisi itku-silmin yht'äkkiä rientänyt sisään, nakannut itseään pastorin helmaan ja wuotawilla khyneillä anonut anteeksi pahankuru-suudestaan, luvaten kaifenniin uudessa tilassaan muuttua siwoksi ja kuuliaiseksi. Pastori kyllä puisti päättään, waan Anström löi kohta Emmasta saadut pahat ajatuksensa tuuleen — ja wiikko jälkeen oli Emma sairaan wuoteella walwomassa wuorottain Hannan kanssa. Emma oli wiikossa woittanut kaikkein sydämmet; jokainen rakasti häntä, ja Hanna olisi mennyt fuolemaan edestänsä; sairaskin tytyi häneen samalla mielisuosiolla kuin Hannaan. — Sairas fuoli ja pääsi näkemästä fenestä niin paljon piti.

IV.

Kesä tuli. Kauniina loisti aurinko levolle menessään eräänä Toukokuun iltana, kuin kassi nuorukaisista känskelivät Pietarsaaren merirannalla ehtimiseen katsellen ulapalle, eikö jo purje näkyisi; waan turhaan. Tunti tunnista kului, auringon viime säteet sanoivat jo jää-hywäiset kuluneelle päiwälle, pitkät warjot leweniwät lewenemistään, lintujen wiserus oli jo kauwan sitte la'antunut, ihmisetkin, jotka wast'ikään täyttiwät rannan, olivat jo wetäyneet kaupunkiin.

— Palatkaamme jo — sanoi toinen nuorukaisista — ne eiwät ainakaan tule tänä päiwänä enään.

— Odotetaan vielä Elias! ehtoo on kaunis, kenties tulewat.

— Kuotatko sinä hopero Maijan sanoihin? Näet jo itsekkin, näky-sia on täältä lawea, mutta en näe muuta kuin hyöky-laineita niin kauwas kuin filmä fantaa; sanokoon Maija mitä tahansa, ne eiwät tule enään.

— Et sinä niin puhunut Maijasta viime kesänä; salli minun nyt wuorosfani luottaa hänen ennustuksiin.

Uato ei wästanut mitään.

Weljekset, joita wiimen näimme samalla paikalla, olivat muuttuneet. Samat sydämmistä olivat ruumiinsa wuoden wanhenneet, ja wuosi ei ole wähäinen osa ihmisen elämästä. Uato oli jo 21 ja Elias 19 wuotinen. Iho-karwa Eliaksenkin leu'alla oli jo

mustaksi, komeaksi parraksi kaswanut — kirjansa oli nuorufainen jättänyt, ja miekkaan tarttunut. Ehkä weljekset eivät olleet mitkään urot, tiesivät he kumminkin tehtävänsä, ja moni vanha vihollinen oli miekka otsassa tai keihäs sydämessä Suomen kentöillä hautansa löytänyt. Pitkä arpi oli Aaton poskella vasta kaswanut umpeen ja syvä haava Eliaksen kainalossa todisti ett'ei hän sota-meteliä pelännyt. Eilispäivänä oli vähäinen joukko, joittenka lukuun weljekset luettiin, tulleet Pietarsaareen; kirjeen saatua jo lumi-sulalla oli heillä tietoa äitinsä kuolemasta ja isänsä kotia tulemisesta saattanut. Nyt oli meri jo jäästä puhdas; Maija, jonka ensiksi olivat tawanneet, oli sanonut kaswatus-isänsä toisena päivänä takasin tulewan; ei siis kumma että nyt tässä löydämme weljekset odottamassa.

— Turha on odottaminen, sanoi Aato. Jäseneni kaipaawat lepoa, lähdetään pois.

— Mitäs tuolla . . . purje taiwaan rannalla . . . etkö näe, — wirtkoi Elias, kuulematta weljensä puhetta.

— Mitä! missä? . . . älä odotakaan, tuuli wäentää waho-laineita . . . ei, totta mar' onkin purje! Olisiko Maijalla oikein!

— Wiimein tulewat — lausui Aato ja hypähti iloista.

— Nyt saamme nähdä tuon Emman josta Hanna niin paljon on kirjoittanut; onko hän waan puolenkaan niin kaunis kuin Hanna kehuu, niin tiesi miten käy.

— Roh! jopa kummaa, — sanoi Aato. Minä takaan että waikka se olisi kaunis kuin tuo Venus, jonka kauneutta muinan luku-aikana si lehui, niin ei sydämmesi siitä enempää pitäsi kuin esimerkiksi hopero Maijasta.

— Ha . . ha . . ha — kuului nauru metsästä.

— Kuka se on! — kysyivät weljekset yht'aikaa.

— Minä waan . . ha . . ha . . ha — oli vastaus.

— Se on Maija — sanoi Aato hirmustuen.

— Maija! — lausui Elias; — no, mitä nyt sanot, oliko ennustussesäsaan perää?

— Ha . . ha . . ha . . Weljekset! . . weli wrensä weljen miekalla wuodattaa . . ha . . ha . . ha . . Mitä kauhistutte? En minä tee mitään pahaa ha, ha! Jo tulee laiwa! Ettekö näe? Musta lintu istuu kofassa . . ettekö näe! filmänsä loistawat kuin tuli-liekki helwetissä . . ha . . ha . . ha . . ha . .

— Kuka tuon hullun aina tuo tiehemme, — sanoi Elias kauhistuen.

— Ha, ha, ha, lörpötti hullu, ettekö säädä minua? No, Jumala siunatsoon, en minä tahdo pahaa kenellekään . . Ha, hamutta kuin maaatte haudasanne . . saanko silloin wuodatta kynneleni multanne päälle . . Hywästi hywästi . . ha . . ha . . ha . .

— Ei hän ollut niin riwattu eilen — sanoi Elias.

— Mitä me hänestä huolimme, laiwa on totisesti tulossa — on kuin onki ja Nlströmin wielä onki; — wastasi Aato.

— Älä salaa ajatustiasi, weljeni! Sinä pelkäät hullua, sinä ainakin kauhistut häntä.

— Ole waiti! minä akka! älä puhu.

— Ha, ha, ha, kuului kaukaa ja tionot ympärillä vastasivat kaikkuen . . ha . . ha . . ha . .

Ehto oli jo yöksi muuttunut. Viileä yö-tuuli ja hyökylaineitten kuohu rantaa vasten häirittivät yö-hiljaisuuden. Aato istui syvässä ajatuksissaan ja Elias katseli katselemistaan laivaa, joka ehtimiseen likeni.

— Näin istua yö-hiljaisuudessa muuttaa ajatukset. Elias muisti lapsuuttaan, jonka rajalta vastaan oli ennättänyt; hän muisti Hannaa, jota oli weli-rakkaudella rakastanut. Toiset halut olivat syntyneet sotamiehen powerissa; weli-rakkaus ei enää tylläkö ollut. Hanna! sinä tulet, sinä tulet ajatteli hän.

Aato taas oli ajatuksillaan meteliässä.

Yö kului ja jo waaleni taiwas, laiwan kannella sopii jo weljien nähdä yksinäisen miehen.

— Tämä mies oli Anströmi. Ukko oli kouristunut, päänsä walkea kuin lumi, ja kätensä, jolla hän piti laiwan partaasta kiini, wapisiwat. — Tää on minun maani, isäni maa huokasi hän. Riitos Jumalalle, joka sallee sen powerissa waiwatulle mafuu-siaan. — Hänen himeät silmänsä katseliwat ranta, ne näkiwat Weljekset.

— Hanna, Emma! tulkaat, tulkaat!

Ja tyttäret kiiruttivat kannelle.

Hannan filmät eroittivat kohta kutka rannalla istujat olivat. — Tuolla Emmani, tuolla isäni, odottaa meitä Elias ja Nato.

V.

Kesä oli jo käsisä, jota ei eninkään loppumaisillaan. Kumminkin mitkä pakoon oli lähteneet tulivat taasen toinen toistansa jälkeen takaisin; mitkä tavaransa maahan oli kaiwanneet, kaiwoivat tavaransa maasta, mitkä tähän päivään olivat eläneet tulivat talonsa jälleen. Waan tuliat eivät olleet monta; tauti, nälkä ja wihollisten luodit elikkä keihäät olivat surmanneet ison osan asukkaista. Suomalainen, joka tätä luet, sinun esiwanhempasi elivät siihen aikaan! Tiedätko sinä, eikö niistä joku nälässään wäännellyt käsiään, eikö niistä joku ruttoon 1710 kaatunut, eikö niistä joku weressään maannut keihäs sydämessä? Ei, aika on kulunut, wuodet kuluneet ja suru-huntu, silloin lewitettynä maamme yli, on nyt poisä.

Jos jollonkin tulet Pietarsaareen, niin ennen Sundbystä kaupunkiin tultuasi noin wenäjän wirstan paikoin emäkirkosta, poikene tieltä wasemmalle puolen. Riihen siwuitse menee polku, seuraa sitä ja pienen pellon yli kulettuasi, tulet erään koiwikoon jonka kaupunkilaiset tähän aikaan kutsuwat Mamren lehdoksi (Mamres lund). Missä pelto nyt on sinä oli tähän aikaan herras talo — kauppias Anströmin

kesä-asunto. Pienet koivupensaat istutetut Emmalta ja Hannalta eivät silloin siimestä auringon paisteessa antaneet. Kellari, lahden pohjais puolella ei vielä löytnyt — kaikki oli toisin kuin tähän aikaan. Waan lahden toisella puolen, jossa muinan Ebba Brahe oli asuntonsa rakentanut, seisoiwat vielä, ehkä waan rapistuneena, linnan kivist muurit. Aseta itseä sata wiisikymmentä seitsemän vuotta ajassa ta'apäin.

Miksi nyt raunioista et wähäistäkään näe, suuren koivun alla, joka jo kauwan on lakastuneena maanut, istuiwat Elias ja Hanna eräänä kesä-iltana.

— Miksi sinä olet niin hiljainen? — kysyi Hanna weljeltään — miksi on ilosi kadonnut, miksi wäijyt sinä ihmisiä, semmoinen et' sinä ennen ollut?

— Hanna — sanoi nuorukainen, — oletkos sinä minun ystäwäni?

Neito katseli wakawasti hänen filmiinsä.

— Sinä olet, minä sen tunnen sydämmeissäni; minä tahdon sinulle sen ilmoittaa, minä tahdon kertoa sinulle mitä ei kukaan, ei weljenikään tiedä; sydämmeni puhkeaa ellen saa salaisuuteni ilmottaa.

— Kuin te lähditte pakoon, kuin me jäimme rannalle seisomaan teidän mentyä, sanoin minä itsekseni. Oletko sinä huonompi weljeäsi? Minä päätin, kuin laiwa katosi näkymättömiin, päätin tarttua miekkaan ja uhrata wereni maamme edestä. Minä menin Aaton kanssa wapa-ehtoollisena sota-wäkeen. Minä

fulin paikasta paikkaan, minä ha'in wihollisia, piilo-paikoista minä ammuin ketä niistä näkywiini tuli. Minä olin silloin tekewäni welwollisuuteni.

Helmikuun 19 päivänä mennyt vuonna Jsofsa kyrössfä oli tuo suuri tappelus, jossa yhden tähden koko Suomen armeija lyötiin; minä tappelin tässä Uaton wieressä. Wenäläisten kolonnia näin joen pohjais-puolelta, jäältä, nousewan, tämä kolonni yhdistettyään metsästä tulleen toisen kolonnin kanssa rynnistämät wasempaa sota-rinnan puoltamme (flygel). Samassa tuli Turpalan talosta Wenäläiset, talon ensin poltettua. Taiwas, joka oli ollut sumunen, rupefi nyt lunta waristamaan, itä-tuuli toi sekä sawen että lumen Suomalaiſten silmiin, että töin tuskin taisiwat eteensä nähdä. Tästä mitään huolimatta jalkawäki wasemmalla rinnaltamme rynnistiwät wihollisia vastaan ja wassta kymmenen askelta lifi tultuaan ampuivat he. Minä kuulin kajahuksen, minä näin, kuin sawu oli hajonnut, sumussa hirsweän näwön; koko rivet oliwat kaatuneet ja mitkä ei fuolleena tai haawoitettuna maassa maaneet wetäytyiwät äkkiä tafasin. Waan kohta oliwat he taas walmiit uudistamaan rynnistöänsä. Täll' aikaa oli Suomalaiſten oikea-puoli jään yli ennättänyt, wasemman awukſi. Toinen rynnistö ei siis entistä enempiä onnistunut. Nyt rientsiwät Suomalaiſet wuorossaan wihollisten päälle, ottiwat 6 tykkiä, jotka kohta käänsiwät suin heitä vastaan. Turhaan rat-

fastivat kasakat päällemme, turhaan kokiivat hewoskawioissa meitä turmioon saada; moni komea partaukko täristöitsi Json tyrön ahteella kuoleman käsisä.

— Tähän saakka olen itse nähnyt, mitä kertonut olen, waan tässä oli kanssa loppu tuloissa; minä tunsin, jossa kokoonkäskehyläisten parissa tappelin, niin kuin olisi kuuma rauta yht'aikaa aivoilleni ja käsiwarrelleni lasitettu — ja minä kaaduin.

Kaikki olisi, niin olen sitten kuullut, onnestunut, ellei hewoswäen päällikkö De la Barre, kuin näki kenraali Brucen neljällä hewosryhmäntillä tulla vastaan, olisi miehineen pötkinyt tiehensä, ennenkuin olivat ainoaa luotiaakaan ampuneet. Tämä konna-työ paljasti jalkawäkemme siwun, ja kenraali Bruce, joll' ei ollut tuumissakaan De la Barren kanssa rynnistölle ruweta, waan ainoastaan pidättää häntä ahdistamasta, sai nyt käsken karata, trakonain hewoistensa selästä astuttua, jalkawäkemme oiketa siwua vastaan. Talonpoikien kanssa johon hän ensiksi sattui, tuli kowa pula, waan Bruce onnistui ne saada ahdistukseen. Samassa kääntyi Wenäläisten jalkawäki takasin ja hyökkäsi kolmannen kerran Suomalai-
laisten päälle, jotka nyt olivat ihan ympäröityt. Ja mikä sitten seurasi sen arwaa jokinainen — werisauna, jonka muisto ei ajat woi liewittää.

— Kuin minä heräsin oli yö ympärilläni; unenäköni näkyi kaikki mitä tapahtunut oli, pääni oli painawa ja maa jonka päällä mafasin werestä li-

wakka ja märkä. Minä kuulin ympärilläni walitus-
huutoja waan itse minä en kipua tuntenut. Minä
haperoitsin maatesaani käsin ympärilläni ja taittu-
nut kasakka-keihäs tapasi kätteni, mutta nyt tunsin
hirmuisen kiwun wasemmassa kainalossani. Minä
tulin wimmaan ja wimmaus antoi woimaa; minä
nousin jalkeelle, otin askeleen ja — kaaduin. Säästä
henkeni! kuului äänen sanowan — minä olin lan-
gennut kaatuneen Suomalaisen yli. Waan weli ja
wihollinen oliwat minuista nyt yksi, kipu kainalossani
oli hirweä. Säästä henkeni, sanoi ääni toisen ker-
ran, waan samassa tunsin jonkun kaikin woimin pu-
rewan reiteeni. Mitä nyt tein, sen tunnen tulifesti
sydämissäni. Piru wiekään sinut, huusin minä ja
löin, reiteni äkästi rewettyä pakanan hampaasta, kei-
hän Suomalaisen rintaan. Sen Jumala sinulle kos-
takoon kōrixi kuolewainen. Jeptsujumat kuului ääni
jalkoini alta. Tuo ääni: sen Jumala sinulle kos-
tafoon kuuluu aina korwissani. Namulla minä puoli-
hylmettyinä käydä kopotin sota kentältä ja sanomatto-
malla waiwalla ja Uaton auttamalla pääsin wihdoin
kotia, tänne. Mutta tuo ääni: Sen Jumala sinulle
kostakoon, ei lähde mielestäni. — Minä olen murha-
mies! . . . murhamies!

Hanna oli tarkastawasti kuunnellut kertoelman
tästä onnettomasta tappeluksesta, jonka monta moni-
tuista kertaa ennen sekä Uaton että Eliaksen suusta
oli kuullut, waan näin innollisena ei Elias koskaan

ennen fertonut. Venäläisestä, joka oli purrut häntä, oli hän nauraen ennenkin puhunut, waan toisesta, jonka tappoi, ei hän koskaan ollut sanaa wirkka-
nut. — Hanna otti hänen kätensä. — Kuin karhu —
— sanoi hän — ryhtyy lammas-joukkoon, lukeeko kukaan karhun syhyksi että luontonsa on niitä repiä; kuin houraawa houriossaan tekee töitä, josta ansaitsi kuolema rangaistuksen, rohkeneeko kukaan tuomari langettaa kuolema tuomion? Ei suinkaan. Niin sinunkin laitasi, Elias, on. Se mies, jota Jumala sallinut, ehkä wihollisten käsistä päästyä, elää, oli ainakin suuri pahan tekiä . . ja . .

— Hanna! Hanna! Sen miehen nimi, jonka werta kätteni wuodatti, sen miehen nimi oli Lind . .

— Lind!

— Ja luultawasti Emman weli, — Emman, jota minä . . rakastan. . . Nyt tiedät minun elämäni, Hanna.

— Sinä rakastat Emmaa! — sanoi Hanna ja kaswonsa wetäytyivät lumen waaloseksi.

— Minä olen sen nyt sanonut, kätke ystäväsydämmeesi tunnustuksen rakas Hannani!

— Se on kätkössä, sywemmässä kuin luulet. — Tule, ehtoo tulee ja pilwet nousewat jo mustana.

— Ja sinä pidät minua murha-miehenä?

Hanna ei ensin sanonut mitään. — Minä — sanoi hän wihdoin niinkuin olisi herännyt unesta. — Minä! et sinä tiedä mitä teet.

— Tiedä! enkö minä tiedä mitä olen tehnyt?

— Sinä et' tienyt, mitä teit — piti minun sanomaan.

Elias ei tienyt mikä totuus näissä Hannan viimeisissä sanoissa löytyi.

He astuivat weneesen; Elias tarttui airoon.

— Ha . . ha . . ha, kului rannalta josta olivat lähteneet.

— Maija on kuullut puheeni — sanoi Elias.

Nauru oli la'annut, ja laulu kuului raunioista.

Mun weljeni, woi kultainen

Jo lepää muoto multainen

Jo murtunut on sauwa,

Mun elämäni katoaa,

Mun hautani jo aukeaa

Ja suopi wihdoin rauhaa!

Mun sydämmeni suruinen,

Mun miekkani on werinen,

Ja sota, surma pauhaa —

Ei kentällä, mun powessaan'

Waan kuollo kohta owensa

Mull' awaa, suopi rauhaa.

— Ha . . ha . . ha . . Elias ja Hanna! ha, ha, ha . .

VI.

Syfy tuli myrskynensä. Lahti jonka yli viime näimme Hannan ja Eliaksen soutuwan oli jää-pukuun puettu. Rauniot, lumen peittämät nyt, filmäilivät kolkosti, niinkuin muinais-aika aina nykyistä katsele, toisella puolen jäätä olevaa taloa. Mikä liike tässä talossa? Kello on 4 ehto-puolella päivää. Keki toisensa perän seisautuu portaan eteen, wieras wieraan perään tulee; palveliat pyhä-waatteissa hyppiwät e'es takaisin.

Häät on kauppaneiehen Anströmin talossa.

Rannalla istuu yksinäinen neito; hänen kaswoansa ei lumen walkeudesta eroita, waan filmänsä owat ehto-hämärässä punaiset — hän on itkennyt.

Hän painaa kätensä kowasti rintaansa wästen, niinkuin pelkäisi sydämensä puhkeawan. Toiwottomuuden tuska loistaa filmistään.

— Mitä olen minä onnetoin tehnyt — puhuu hän itsekseen. — Missi toin minä Emman tänne? Voi minua onnetointa . . onnetointa — hän otti kätensä rinnalta ja wäanteli ne tuskaallisesti. — Elias! minun ystäväni, minun ylkäni, minun kultani, kaikki kadotaan minä yhdellä fertaa.

— Hanna! Hanna! — kuului huuto kartanolta.

Hanna hypähti ylös. — Minua huetaan. Jumala ännä minulle woimaa kärsiä.

— Hanna! Hanna, missä sinä olet?

— Se on Aato, joka minua huutaa. Aato! —

Hän läksi käymään kartanolle. — Minä tulen — vastasi hän.

— Mitäs suret, — sanoi Aato kuin tapasi kaswatus-sisartaan.

— Minä! En minä mitän sure, minun pääni on kipeä, minä menin jäähdyttämään. . . . Mutta sinä olet itse niin kumman näköinen, Aato!

— Hanna! — sanoi Aato — minun sydämmeni puhkeaa, minun rakas welsjeni! Miten saatan minä estää sinun onnettomuuttas.

— Eliaksen! — huusi Hanna ja wärjyi kun haawan lehti tuulessa.

— Eliaksen! Tule kentiesi tiedät sinä keinon, joka woi onnettomuuden estää; tule, tule!

Waan Emmansa wieressä komeasti pyntätyssä samarisssa istui Elias; hän oli iloinen, iloinen kuin lapsi, joka ensikerran on awutta, lankeamatta kulkenut yli lattian, ja shy oli hänellä iloon. Wieressään istui neito, jonka kauneuden arwoista ei kukaan ollut nähnyt. Hänen poskensa on punaiset, kuin ruusu kesä-auringon loisteessa. Hoikka on hän warreltaan kuin kewät-istuttama pensas — ja silmänsä! Niistä loisti rakkauden walkea ja sydämmen yläwyyh. Kuin hän nojaten laski päänänsä Eliaksen olkapäätä vastaan ja suurilla finisillä filmillään rakkaasti katseli Eliasta, niin käwi sanomatoin ihannuuden tunto sydämmeensä ja hän shyleili suloiista morsiantaan. Elias oli luonostaan wiehkeä ja hellä,

ei kumma siis jos koko olentonsa rakkauteen sulasi, kuin syliisään piti tätä sulaista tyttöä, jonka kohta sai kutsua omaanseen.

Anströmin ääni kuului ovesta: — Elias, hääväkeä tulee ehtimiseen, anna anteeksi jos minä eroitan teidät vähäksi aikaa. — Elias hypähti ylös ja seurasi kasvatuus-isäänsä.

Ukko Anström oli vanhennut, hän oli kuin kuoleman kannella käviä, joka tietää kannen kohta puhkeamaan ja nielewän ruumiinsa. Wapisevilla käsin ja horjuvilla jaloin kulki hän Eliaksen edellä.

Muinan olivat tawat nykyisiä aiwan toisellaiset; ehkä rakkaus aina on ollut ja tästedeskin pysyy yhdenlaisena; waan Eliaksen kanssa ei niin tiukasti luettu koska morsiamensa oli omassa kodissaan. Muuten olivat vanhemmat tähän aikaan uutterat waroimaan tyttöjänsä ylkäinkin edestä ja waista wihkemi- sen jälkeen saivat kihlatut toisiaan estämättä tahtonsa jälkeen tawata.

Elias seurasi ukkoa. Hääsalin ovelle tuli Hanna ja Mato heitä vastaan.

— Minulla on sinulle wähän puhumista — sanoi Mato kolkolla äänellä.

— Sano! sanoi Elias iloiloistavilla silmillä.

— Seuraa minua luhti-kamariin *).

*) Luhdiksi kutsuttiin muinan niinkuin vielä tänäpäivänä, missä semmoista enään löytyy, kesä asu-huoneet; erinomattain sellaiset rakennukset, joissa puoteja ali-kerrannossa löytyi ja nii-

— Mitä nyt — lausui ukko. — Hääväki ja pappi odottawat jo, onhan teillä aikaa sitten puhua.

— Anna heidän mennä isäni; — rukoili Hanna.

— Mitä tuommoinen tietää! No, menkää mutta muistakaat että kohta tulette takasin.

— Ennenkuin luulette, — sanoi Elias ja seurasi hypäten Atoa.

Kamariin tultua Ato surullisesti silmäili weljeään.

— No, nyt olen tässä, sano sanottavaasi.

— Elias! lupaa että maltat mieleksi!

— Minä lupaan, sano, sano pian.

— Lue tätä kirjettä.

— „Neito Emma Ruthströmille“! — mistä olet sen kirjeen saanut, miksi minä sitä lukisin? kuka sitten tuo Emma Ruthströmi on?

— Lue, lue.

Elias awasi kirjeen ja luki.

„Bihdoin olen saanut tietä missä sinä olet, mutta älä luule että niin kätkeistä paikka mailmassa löydät, jossa en minä sinua löytäisi. Lapsesi elää, suuri lihawa ja wanka poika, joka jo puhuu aikaa lailla,

den päällä takattomat nukkuma-kamarit kesällä. Tavallisesti, missä tie talon liki käwi, tultiin talon pihalle tällaisen luhdin läpi, jonka tähden keski huoneessa, puodisimuiilla yksi oli jätetty pituusseinittä. Tällaisia löytyi viime-aikoina näillä seudivin mutta missä taloja uudesta rakennetaan jäävät ne tavallisesti pois ja puodit itsekseen kuin myös erinäiset kamarit tuwan perässä tekewät niitä liikanaisiksi.

mutta jolla ei ole muuta kuin rhyssyjä peitteeksi ja tilf-
kuja vaatteeeksi. Niinkö Emma lupauksensa pitää?
senkö wuoksi etten minä mitään pastorille ilmoitta-
nut ja en nytkään, ehkä sopisi, hiiskua sanaa Anströ-
mille. Missä owat ne 15 rikkiä wuodessa joita lu-
pasitte ja joita en ole muuta kuin kerran saanut,
ehkä jo 3 vuotta on kulunut. Minä olen Pietar-
saarilais=merimiesten kautta kuullut, ettäs olet nai-
miseen menossa kauppias Anströmin nuorem-
man pojan kanssa! Silläkö lailla tuummaat lupauk-
sestasi päästä. Luutnantti Lindin murhasta puhutaan
wielä ja weljensä sanotaan Suomessa joskus
tappeluksessa kaatuneen. Warokaat' itsenne waan!
Muistakaat etten minä tarwitse muuta kuin awata
suutani ja sanoa: Minä tiedän kuka sen murhan teki
ja syyn siihen, niin saisitte nähdä enkö saisi enem-
män kuin wiisitoista rikkiä! Wielä odotan minä 3
kuukautta, ellei raha sillä aikaa tule, niin käykään
kuin olette itse tahtoneet.

Ystävällisesti

Maria Bohm.

— Mistä olet saanut tuon kirjeen, huusi Elias
hirmuisella äänellä?

— Muistatkos että lupasit malttaa mieltäsi —
sanoi Aato hiljaisesti.

— Mistä olet saanut tuon kirjeen? — huusi
Elias wielä hirmuisemmalla äänellä.

— Emmalta — sanoi Aato.

— Emmalta! sinä walehtelet, sinä walehtelet —

Emmalta! — ei, se on mahdotointa — sanoi Elias hiljemmalla äänellä; — Emma murhaaja ha, ha, ha, miten saatin räpäystäköön uskoa sitä. Ei, weljeni! tuon kirjeen on joku, joka kadehtii onneani kirjoittanut . . .

— Se on Emmalla ollut, älä luota häneen, weljeni . . . älä! . . .

— Ole waiti, hääväki odottaa, mennään sisään.

Sitteä kuin Suomalainen on sanan parsi, mutta kuka oliji Eliaksena uskonut Emmasta jotai pahaa.

VII.

Sääät oliwat pidetyt, ensi lumi peitti jo maan, Anströmi perheenensä oliwat muuttaneet kaupunkiin. Nurinko oli koko päivän — se oli 1 päivä Joulukuussa — kätkenyt itseään, ilma oli sumunen ja walkea lumi — kuollon kaltainen — käärei niityt, pelot ja kadut. Ilta-walkean edessä istuiwat Elias ja Emma, shleillen toisiaan.

— Kafas mieheni, sanoi Emma, lupaatko täyttää anomukseni?

— Olenko koskaan mitään sinulle kieltänyt?

— Et ole, ja juuri se sytytti toiwon rinnassani, että sinä nytfin täytät tahtoni.

— No sano kultani?

Emma loi filmänsä alas ja rukoili: Anna minun lähteä Ruotsiin jouluksi.

— Oletko wimmasa, kuka nyt talven tullessa lähtee matkalle.

— Minä arvasin jo että kieltäisit.

— Mutta mitä sinä siellä tekisit?

— Minä sain tän' aamuna firjeen tädiltäni — hän pitää paljon minusta — nyt on hän sairas, eikä kukaan hoida häntä niin, kuin hän ansaitsee ja tarvitsee. Hän rukoilee minua ja käsksee tulla tykönsä. Elias, et' sinä ole kova, minä sen tunnen. Ehkä hullulta pyhntöni näkyy, niin et sinä raske kieltää, rakas Eliakseni! — Ja Emma löi kätensä Eliaksen ympäri ja katseli rukoilevilla silmillä häntä.

— Kuka voi kieltää mitä sinä pyyhät, — sanoi hän ja pyhki Emman silmistä käherän. Mutta kuin oikeen ajattelen niin on se joulun edellä mahdotoin, — minun pitäisi seurata sinua, mutta minulla ei olisi aikaa. — Tuo ei nyt kumminkaan tulisi kysymykseen, sillä Mato saattaisi lähteä puollustajaksi, mutta jää ei kannu vielä kaukaan aikaan ja ympäri meren meneminen Dulun kautta wiivoyttäisi sinun kuukausia.

— Mutta sinä päästät minua heti kuin jää fantaa?

— Päästän ja tulen itse kanssasi.

— Kiitoksia, monta tuhatta kiitosta, minä tiesin että hellä sydämesi ei suo tätäni fuolewan outoin käsiin.

Samassa tuli poika ja käski Eliasta ulos.

Emma oli yksin.

— Haa — puhui hän itsekseen — Elias, et sinä tiedä ketä syleilet, et sinä tiedä että waimosi on murhaaja, että hän on mustilaiस्थ्यttö. Sinä waadeit minun sanomaan sukunimeäni; — semmoista ei ole minulla omaa koskaan ollut . . ha . . ha . . minä sanoin kuin kysyit, minä sanoin Lind — sinä waa-lenit . . . ha . . ha . . ha. Lind! sanoit sinä, niin oli senkin nimi, jonka minä wimmassani tapoin isossa Kyrössä, ha . . ha . . ha. . . Sinä murhasit toisen, waimosi toisen . . . me olemme yhtäläiset. — Emma tirkisteli takaan. — Ei — sanoi hän — sinä olet enkeli, minä olen piru, minä laskin puuk-koni, minä löin sen sydämmeesi no niin . . . miksiä petit sinä minun — minun joka rakasti sinua enemmän kuin Jumalaa. Mutta olenko nyt onnellinen? . . . silmänsä, joka wakawasti katsoivat minua vielä kuolemassa . . . hyi . . . wereni jää-tyy, pois paha, hirweä muisto, sinä kuoletat minua. Mutta jos tuo akka, jonka hallussa lapseni on, pettää minua, jos hän, joka seisoi wuoteen wieressä kuin terä puhkasi sydämmen, ei pidä walansa . . Oh . . Jumala! hän uhkaa kaikki ilmoittaa, ellen wiimestään uudeksi wuodeksi laita hänelle rahaa . . ha . . ha! ilmoit-takoon — kuin uusi wuosi tulee makaat sinä mullassa, sillä Elias wie minun tyköösi, — minun lapseni! sen minä . . ei, sen minä otan omakseni, minä sanon sen olewan tätini . . . — Emman katsanto oli hirweä ja

hirweni vielä enemmän. — Jumala — sanoi hän — miksi minä sen työn tein, miksi en antanut kukoistavan tytön kukoistaa — miksi katkasin minä elämänuoransa . . . haa . . . minun täytyi se niin tehdä — minun täytyi . . . hän tiesi osan salaisuudestani ja . . . joka sen tietää sillä on hauta valmis . . .

Waimon kasvot olivat kauheat, filmistään loisti helvetin tuli. Hän nousi, hän kohensi hiilleksi palannutta walkeaa takasfa.

Ovi aukeni, Aato tuli sisään, Emma ei häntä havannut.

— Niin se on — sanoi hän — tehty on tehty, tietä jonka jälkeen ihminen käy, tie, joka ihmisen takana katoa, . . . tietä . . . tätä tietä täytyy jokaisen käydä perille saakkaa; miksi minä siis suren . . . ei . . . eteenpäin — eteenpäin. — Onko se minun syyni että minä olen tämmöinen, että minä olen murhaaja . . . ei, miksi hän petti minua . . . miksi toi sattumus firjeeni pikku Emman käteen . . .

— Emma! — sanoi ääni takanansa.

Emma käänsi äkästi filmänsä puhujan kohden. Walkean edessä poskessaan nousneet ruusut pakenivat ja lumiwaaleana kysyi Emma: Aato oletko kuulut mitä olen puhunut.

— Olen, onnetoin tyttö! Minä . . .

— Sinä olet kuullut . . . sinä olet kuullut . . . mikä toi sinun tänne . . . sattumus . . . sattumus.

— Ei Emma! Minä tulin puhumaan kanssasi.

Minä tiedän, lauan olen tietänyt että sinä salaat jonkun hirveän tapauksen elämässäsi . . . Sinä sait aamulla kirjeen, sinä tahdot lähteä Ruotsiin, minä tiedän mitä vasten.

— Sinä tiedät . . . sinä tiedät . . . ethän sinä niin sanonut.

— Emma minä tiedän, minä olen Eliakselle sanonut, mitä minä tiedän, waan hän ei usko minua.

— Sinä olet sanonut . . . Elias ei usko! . . .

— Emma, — sanoi Aato wakaifesti, — uskotko yhden Jumalan päälle.

Emma ei vastanut.

— Uskotko että yksi kaikkiwaltias löytyy, jonka edessä ihmisten pimeämmätkin ajatukset owat selwät ja tiedyt, uskotko Emma?

— En usko — vastasi Emma hiljaa.

— Mutta Jumala löytyy. Jumala tietää ajatuksemme, hän näkee tekomme . . . hän sallii meidän tehdä, sillä hän on mieleemme istuttanut lakinsa ja tahtonsa. Hän on sanonut: Te se, niin saat elää. Hän on meitä auttawa kuin me tyköönsä rukouksessa tulemme . . . Oletkos sinä koskaan rukoillut?

— Olen, — vastasi Emma ja wiime weripisare katosi kaswoistaan.

Aato ei tietänyt, ei osannut aawistaa miten wiime sanansa oliwat käyneet Emmaan. Jos hän olisi nähnyt Emman ajatukset niinkuin ne Jumala näki, mitä olisi hän ajatellut? . . . Emma ajatteli . . .

Minä olen rukoillut: Jumala! salli kädelleni voimaa, salli sydämmeensä puukfoni käydä, minä olen ainoan ferran rukoillut — Lindin wuoteella . . .

— Onko Jumala kuullut rukouksesi? — kysyi Nato, Emman wastattua.

— On, — wastasi Emma hirweällä äänellä.

— Ja sinä et kumminkaan usko Jumalan päälle?

— En . . . Mikä on ihminen? Luontokappale, joka ajattelee, joka elää, joka kuolee . . . Mikä on Jumala? ihmisen luoja . . . ha, ha, ha . . . minunfin luojani.

— Älä häwäise, Jumala elää, hän pitää murheen meistä, hän kulkee siwullamme; hän on sinunfin luonut.

— Sinä tiedät kuka minä olen . . . sanoitko äskön niin?

— Niin.

— Haa! Saas nähdä elääkö, löytyneekö Jumalaa.

— Emma! Me olemme ihmiset, me emme saa määrätä Jumalan tehtäväksi mitään. Jumala wiipyy usein apunsa kanssa, waan se tapahtuu niinkuin hän tahtoo, se tapahtuu meidän hywäksi, ehkä wälistä emme hymmarrä miksi se tapahtuu toisin kuin me rukoilemme. . .

— Sinä tiedät, sinä tiedät . . . että minä olen murhaaja! — Emma oli nousnut ylös, hänen näwöstä wapisi Nato.

— Murhaaja, sanoi hän hirweällä äänellä. —

Mene, sano . . sano; minä olen kaksinfertainen murhaaja . . minun käteni laskei puukon . . . Aato! tämä käsi laskei puukon pettäjän sydämeen. Silloin rukoilin minä Jumalaa, minä rukoilin: Jumala salli minun osata sydämeensä . . . Minä löin ja minä osasin, pettäjä kuoli. . . Niin kuulee Jumala rukouksemme . . ha . . ha . . ha.

Aato oli yhtä waalea kuin Emma.

— Ja sinä olet weljeni Eliaksen waimo. O Jumala, mikä kirous makaa sukumme yli . . . Miksi on kätesi niin kova . . .

Koko Aaton ruumis wäräsi . . Hän oli usein puhunut weljelleen kirjeestä, jonka hää-iltana oli saanut käsiinsä, waan Elias ei uskonut mitään.

— Emma, — sanoi hän — oletko sinä ihminen wai paha henki?

Emma ei wastanut mitään. Hän tointui niin kuin unesta, kaswoinsa muuttuivat entiselleen; hän näki Aaton, meni hänen tykönsä. — Mitä olen minä sanonut? — kysyi hän suloisella äänellä.

— Voi suuri Jumala! mikä hirweä petos. Niin nuori ja jo tuommoinen.

— Aato, — sanoi Emma, — sinä et wastaa! mitä olen minä puhunut? Minun mieleni muuttuu wälistä niin kummaksi . . Minä näen wälistä näköjä, niin hirmuisia että järkeni katoaa . . niin oli nytkin . . . Aato! huomena saat kuulla koko elämäni.

Suomen tuli — wai mimmainen!

Sillä aikaa kuin Emma ja Mato näin haastelivat, istui ukko Anströmi tyttärensä siwulla kamarissaan. Ukko oli vielä — jos sen saattaa sanoa — wanhenut, hänen filmänsä olivat jo hämävät ja korwansa milt'ei lukossa, hän tunsi wanhuutensa hywin, hän tiesi että elämänsä loppu oli käsisä. Wiime wiikkoon ei hän ollut kyennyt mihinkään. Siwulansa istui Hanna, walkea kuin liina-waate kesä-auringon paisteessa.

— Isäni! — sanoi Hanna, minä olen luvannut sinulle salaisuuden ilmoittaa, mutta lupaa minulle wuorostasi et'ei kukaan saa aawistaakaan mitä sanon; — tämän sanoi tyttö suunsa pitäen isänsä korwaa niin likellä kuin taisi.

— Minä lupaan sen.

— Se on sanottu kolmella sanalla — hän kuisutti isänsä korwaan — Minä rakastan Eliasta!

— Eliasta!

— Minä rakastan Eliasta — lisäsi Hanna niin kuin olisi itsekseen puhunut. — Minä rakastan ja olen rakastanut.

Ukko puisti päätänsä ja suuri kirkas kyynel lankefi Hannan jää-hylmälle kädelle.

— Lapsi raukkani! — ja syleili sydämmellisesti tytärtänsä.

— Nyt tiedät salaisuuden, älä ilmoita sitä — ei e'eskään kuin hauta minun pitää ja multa peittää.

Nää viime sanat sanoi Hanna hiljan, hän ei tahtonut murehuttaa wanhusta.

— Hautaa sinä rakastit, hauta sun nyt kätkee, waan hautasi on . . . onko nullassa, kirkkomaassa? — ei wedessä — aalloissa.

VIII.

Mitkä työt eikö ole yön pimyydessä tehdyt! Mitkä rikokset! Waras kuin hän warastaa, murhamies kuin hän murhaa — jokin walitsee yön. Oi suuri päivä, jona kaikki kaikkialtiaan suusta kuullaan, jona kaikki tutuksi tulee.

Emma! sinun työsi ei jää unohtukseen.

Nato oli vasta mennyt; Emma on taasen yksin; hän lukee — mitä? Hän lukee — Uutta-testamenttia.

— Niin tässä seisoo! . . . Ei, se on walhe. — Ei, hänen pitää kuoleman — se on päätetty.

Nyt tuli Elias.

Barikunta lepäsivät jo syvässä unessa, Elias nukkui. Emma oli nukkuvinaan, mutta hän ei nukkunut, miten olisi hän saattanut sitä! Hänen sydämensä tykytti kowasti.

Nö kului — leski yö oli jo siwu. Nää, mikä haahmo hiipii tuolla! hänellä on terävä puukko kädessä, hän seisoo alus-hameessa laattialla — hän miettii.

— Ei, se pitää tapahtuman.

Emma avaa oven, hiljaan kuin hiiri lähtee hän huoneesta, waan saranat rutisee, hän ei voi estää sitä.

Nö oli kolikko ja pimeä. Yks ja toinen tähti loistaa suruisesti pilvien välillä; tuuli pauhaa hirvuisesti.

— Miksi wäpisee minun kätteni, miksi wärisee minun jäseneni, kysyy haamu, joka kartanon yli kiipii.

Toisella puolen kartanoa pieneessä kamarissa lepää Mato, hän uneksii, hän wäätää tuskaallisesti kätensä. Bainajainen on kauniin tytön muodossa hänen rinnalla, hän tekee hi'issään työtä päästääkseen unesta — turhaan.

Dwi, jossa ei luffua ollut, aukenee — haamu, jonka kartanolla hawaitsimme lähenee wuodetta, jossa Mato nukkuu, kätensä on nostettu ja pimyydessä wälkkyh teräwä ase.

— Jumala! — sanoo haamu hiljaisella äänellä, — kerran olet minua auttanut, jos sinä elät, jos näet minua tässä — auta, salli puukfoni Maton sydämmeen, — minä rufoilen sinua toisen kerran. . .

Emma — sinä olet jo lufiani arwannut kuka haamu on — kallistaa itsensä wuoteen yli, hän nostaa peitteen, hän kuulee mafaawan sydämmen tykytyksen. Kätensä laskee hän Maton sydämmelle.

— Tässä on sydän — nyt auta minua Jum. . . piru.

Kätensä, jolla puukkoa piti, putosi woimallisesti — puukon terä oli ummessa — Maton sydämmessä.

Uato huokasi — se oli kaikki — se oli loppunsa hän ei liikahtanut.

Kuu kävi pilwistä ja paisti kuolleen kaswoille, ne olivat waaleat.

Emma on työnsä tehnyt, hän ei säädä kuun waloa — hän awaa jo owen lähteäksensä pois.

Waan miksi ei hän mene, miksi seisoo hän samalla paikalla, miksi tirkistelee hänen filmänsä, lyökö häntä oman tunnon nuhde? — katumusko hän työtänsä?

Ei, oma tuntoo nukka, katumus ei ole koskaan sias löytänyt Emman sydämessä.

No, miksi ei hän mene, miksi seisoo hän, mitä mietti hän.

Elias seisoo hänen siwulla. Kuun walo näyttää työn, puukonpää haawan, werinen käsi murhaajan.

Mutta kuka toi Eliaksen nyt keski yönä tänne?

Tuskin oli Emma awannut Uaton owen kuin Hanna hirmu-äänellä huusi Eliaksen wuoteen wiereessä: Herää Elias, herää Emma, isäni on tullut halwattuksi. Elias oli heti jalkeella, hän riensi ukon wuoteella ja näki — ruumiin.

— Mutta missä Emma on — oli hän kysynyt, hänestä ei kukaan tiennyt mitään.

Elias riensi Uatoa herättämään, hän tuli karta-nolle, tuuli winkui lehdettömissä oksissa.

— Ha . . ha . . ha — kuului kadulta — nyt on pimeyden hetki, nyt wuotaa wiaton weri, sen tun-

nen . . . ha . . ha . . ha . . weli werensä weljen werisellä miekalla muodatta, ha . . ha.

— Hullu Maja! jupisi Elias ja juoksi teräväm- mästi; hän huusi mennessään palkollisille, josta jo muutama oli kuullut rähinän ja hypyn, hän awasi Aaton owen ja hän näki — Aaton ja Emman.

Mikä nyt seuraa siihen ei kynäni pysty, minä kysyn waan: Oletkos koskaan tuntenut tuskan, hir- weän tuskan ei ruumiisfasi, kuin sielufasi. Onko ylkäsi onko rakastettu morsiammesi pettänyt sinun. — Waan mitä minä kysyn, se tuska ei ole mikään Eliaksen tuskan suhteen. Hän näkee rakastetun yst- täwänsä, weljensä murhattuna ja murhaaja on — oma waimonsa — rakastettu puolisonsa.

Hän seisoo kuin kiini-isketty, hänen huulensa owat siniset, hänen silmänsä owat päästänsä pudota.

Waan hän ei seisoo kauwan.

Tietämättömänä, sanaa sanomatta menee hän wa- kaisilla askeleilla Aaton luo, ottaa puukon haawas- tansa — se on werinen — punanen.

— Hyö — sanoo hän, awaa paitansa ja paljas- taa rintansa — hyö!

Mutta Emma ei enään huoneessa ollut, kuin Elias käänsi silmänsä hänestä, kuin hän kallistui kuolleen yli oli Emma rientänyt ulos.

Elias ei nähnyt ketään; ulkoa kuuli hän äänen: Oski Jumala löytyy joka kaikki tietää.

— Hän on pakennut . . No, yks asia — hänen

kätensä olivat weriset . . . Haa! . . . fuu! . . . Ja Elias laski puukon kaisen voimin omaan sydämeensä.

— Ha . . ha . . ha kuului kadulta . . Weli wrensä weljen werisella miekalla muodattaa . . ha . . ha.

Niin ennusti hullu-Maija, niin sanoi hän kuin Eliaksen weri ja Aaton lattialla juoksimat yhteen.

Wuosi jälkeen on Kruununkylän selänneellä hirweän suuri wäki-joukko.

— Joko ne kohta tulewat — kysyi kauppias JIströmi toweriltaan, wanhaa harmaa-päinen, lihawa ukko.

— Kohta . . tyttö on tehnyt tunnustuksensa . . hän on murhanut kaksi ihmistä ennen, luutnantti Lindin ja pastor Mynerin tyttären Ruotsissa.

— Onko hän tunnustanut miksiä niitä murhasi?

— Lind oli ollut hänen rakastajansa, hän oli pettänyt tyttöä ja tyttö kosti — ja pastor Mynerin . .

— Se tulee, se tulee, — kuului nyt tuhansien suusta.

Ja Emma tuli.

Hän oli kaunis vielä nytkin; pukunsa oli walkea kuin lumi, jonka päällä käweli. Siwullansa kulki Kruununkylän kappalainen Johan Pihlkaw ja Pietar-saaren Elias Teliin. Emma oli itkenyt; kyyneleet wiersiwät vielä poskea myöden.

— Miksi Jumala löythy sanoo hän hiljaisella ää-

nellä, ja tätä Jumalaa minä olen vihoittanut . . armoa, armoa. . .

Hän näkee mestaus-lawon, jonka wieresssä telottaja seisoo — hän wapisee.

— Kohta tapan minä molemmat . . Eliaksen ja Naton . . . Woi Jumala miksi loit sinä minun?

— Waan kohta selkenee filmänsä ja korkealla äänellä huuta hän — Jumala löythy ja minä olen armon saanut, minä tunnen rauhan sydämmessäni, Naton ja Eliaksen haahmot eivät enää irwistele minulle . .

Hän nousee lawolle, filmänsä sidotaan huiwilla, päänsä wyörhy

Se oli loppunsa.

Telottaja nosti pään tukasta, näytti sen katsojille. . .

— Noin kaunis ei hän ikänä elossaan ollut, — sanoi Ilströmi.

Samana iltana seisoo Pietarsaaren kirkkomaalla kuun walossa kaffi waimonpuolta.

He hakkaawat kiwellä kiween ja sana „Weljekset“ näkee kuu taiwaastaan.

— Ha . . ha . . ha — nauraa toinen — työ on tehty . . ha . . ha . . ha!

— Elias! Elias! — huutaa toinen, — Elias! Elias!

— Anna hänen maata kammiossaan, älä kuulutta huudollasi herätä — sanoo toinen.

— Elias, Elias! Täsfäkö loppusi on . . .

— Niin on . . weli werensä weljen werisella
miehalla wuodattaa . . . ha . . ha . . ha!

— Elias! Elias! Elias!

Kutka owat nämät waimot?

Hanna ja Maija — molemmat hulluna.

Peitä jo fiwi mullalla, anna kuolleen maata,
missä makaawat; — nyt olen salaisuuden, jonka
sana „Weljekset“ kätkee, ilmoittanut; peitä jo fiwi
mullalla ja kätke salaisuuden sydämmeesi. Paina sy-
wään muistooši: Yksi Jumala löytyy, joka pikemmin
eli myöhemmin — yks kaikki — koostaa rikoksen,
waro itseši et'et tätä Jumalaa häwäise — sillä ehkä
hän ajan kärsii, sattuu wihdoin kätensä ja koostonsa
on wanhurškauden — kowa ja ijankaikkinen.

Loppu.

318.1V.77

Hintaa: 60 penni.